

Kronika městečka Budišova

Výpisky III

Příloha Budišovského zpravodaje 4/2016
22. 12. 2016

Roky 1938–1945

1938

Mobilisace

Dne 24. září 1938 o ¼ 8 ráno bubnoval obecní sluha Hanzl všeobecnou mobilisaci do 40 let. Mobilisovaní shromáždili se o 10. hod, též jejich manželky s dítky sešly se u pomníku Masarykova. K nim promluvili legionář říd. uč. Fr. Zejda vlasteneckou řeč, pak starosta obce Josef Kazda a Zejda z Kundelova. Potom zahrány hymny. Na nádraží je vyprovázeli příbuzní a mnoho obecnstva.

Seznam narukovaných 23–30 let

Suchánek Karel č. 199; Šula Josef, Mih. 17; Bednář Antonín; Mih. 20, Bednář František 74; Tomšík Augustin, Mih. 13; Tvarůžek Josef, Mih. 36; Lysý František 64, Slabý Josef 32; Antonín Křivý 97; Surový Ladislav 24; Slabý Jindřich, Mih. 38; Tesař Antonín 8; Lysý Jaroslav, (Záblatí) 59; Nováček Karel 14; Škoda Bohumil 91; Eichler Bohumil 137; Karas Josef, (Tulešice) 164; Tůma Alois 73; Dítě Alois 188; Šoukal Bohumil 201; a Široký Vilém (Pyšelo) 21

Seznam narukovaných 30–40 let

Achcenyt Josef 123; Káfuněk František 23; Nováček Jakub, Mih. 10; Zalaba František 202; Eichler František 136; Vít František 84; Kozlíček Josef 192; Macek Josef, Mih. 31; Braun Viktor 183; Machát Jan 185; Pospíšil Emil 160; David Bohumil 151; Donutil Stanislav 2; Pavlíček Karel 16; Michálek Antonín 41; Macek Josef 29; Horák František 193; Vít František 88; Dobrovolný Josef 21; Krejčí Josef 40; Nováček Josef 71; Večeřa Josef 124; Ošmera František 124; Machát František 23; Tomšík Leopold, Mih. 41; Palas Karel, Mih. 14; Pospíšil Jindřich 67; Jelínek Jan 44; Ondřejka Metod, (Nová Ves) 194; Tomšík Jan 129; Nováček František 129; Tůma Antonín ?, Hanzl František 49; Kašpar Karel 61; Chalupa František 59; Zedníček Stanislav 33; Černý Josef 107; Večeřa Jan 89; Kolář Josef, (Kněžice) 121; Doležal Josef, (Budiškovice) 104; Zejda Josef, Mih. 18; Fila Josef (Žarošice) 103; Borodajevski Alexandr (Husarovka Rud.) 105; Nováček Antonín 156; Palas Josef, Mih. 23; Machát Josef 116; Sedláček František 109; Honzák Jan 186; Zejda Jan 102; Pospíšil Richard 191; Hedeja Jan (Sušice) 69; Mezlík Jan (Přeckov) 72; Zedníček Stanislav (Dol. Heřmanice) 122; Kubíček Alois (šofér); Šoukal Michal 120; Hort Antonín, Mih. 35 a Machát Karel 37

Starší mobilisovaní

Nožička Jan 27 a Baratta Karel 1

V Budišově bylo založeno filiální středisko branné výchovy s obcemi Budišov-Mihoukovice, Kamenná, Nárameč a Valdíkov. Místním vedoucím se stal štábní kapitán v záloze Zejda František.

Dne 5. října vzdal se úřadu presidenta republiky Dr. Ed. Beneš.

Vracející se vojáci byli napřed ve škole, kde se nemohlo vyučovat, pak od 29. září v Sokolovně a u Železných. 11. října v počtu 150 mužů odjeli do Jihlavy. Ze 14. na 15. října opět přišlo do Budišova v noci vojsko ženijního pluku z Kroměříže v počtu 150 mužů do Sokolovny a odjelo 16. října ráno.

8. listopadu o 4. hod. 10 min. ráno pozorováno v Budišově zemětřesení. P. Aug. Kratochvíl pocítil, jako by se otvírala a zavírala dvířka a hrníčky cinkaly, sl. Terezie Kratochvílová slyšela dunění. Malí papoušci (andulky) ve faře hrozně křičeli. U Kazdů, Součků, Nováčků cinkaly hrníčky a dunělo to. Listonoši Ondráčkovi v Mihoukovicích kanárek v kleci spadl na zem. Ještě více lidí slyšelo dunění a jako by něco spadlo.

7. listopadu o $\frac{3}{4}$ 11. hod bylo úplné zatmění měsíce. Lidé to pozorovali, ale pro mlhu nebylo to dobře vidět.

Dne 30. listopadu byl zvolen presidentem Č. S. R. Dr. Emil Hácha, dosavadní prezident Nejvyššího správního soudu, 272 hlasy z odevzdaných 312 platných hlasů, prázdných lístků 39.

V listopadu 29. listopadu dopoledne konal se v Chustu na Podkarpatské Rudí pohřeb 28ti letého dozorce finanční stráže Josefa Horta ze Studnic, bývalého žáka budišovské školy, který padl 26. listopadu nad obcí Sinovinská Polana zasažen do hlavy, při střídání družstva stráže obrany státu, kulí polského teroristy. Vojenského pohřbu se účastnily delegace vojska, státní policie, četnictva a finanční stráže, dále zástupci vlády Podkar. Rusí, úřadů a korporací. Na chustinském hřbitovu rozloučil se s padlým členem stráže obrany státu za vládu P. R., spisovatel Grendža Donský, za okresní celní správu hlavního finančního ředitelství, vrchní inspektor Hondeka, za Stráž obrany státní inspektor Kesner.

1939

V roce 1939 se řídící učitel v. v. František Honz v psaní kroniky obce Budišova odmlčel a nikdy se k pokračování psaní kroniky nevrátil. Významné události až do roku 1946 nemohl sám napsat, neboť kniha tato byla úřadem v Třebíči navracena až koncem roku 1946, kdy již František Honz nebyl naživu, neboť zemřel 15. ledna 1946 ve věku 76 let.

Obecním kronikářem byl ustanoven František Zejda, řídící učitel v Budišově, kterému se podařilo získat poznámky zemřelého Františka Honze, v nichž byly význačné události let 1939–1945 zaznamenány.

Okupace

15. březen 1939, nejsmutnější den v dějinách českého národa. – Sama příroda svou prudkou vánicí a hustým padáním sněhu bránila loupeživému pochodu německé armády, která obsazovala území Č. S. R.

Smutný byl poslech rozhlasu, který od ranních hodin vysílal jen vojenské pochody a hlášení: Německé vojsko zabírá dnešním dnem naše území. Všichni v pořádku nastupujte do své práce, školáci do škol. Zachovejte klid a pořádek.

Ta samá slova hlásil i u nás obecní sluha Hanzl po svém hlášení bubnem, z nařízení okresního úřadu v Třebíči. Občané pobíhají, ustrašeně se jeden druhého vyzptává, a všechno spěchá do obchodů a hospodářského družstva, aby se zásobilo potřebami, neboť se obávají války.

Během dopoledne byly obchody zcela prázdné, podobně z hospodářského družstva všechna mouka, mýdlo a jiné zboží odkoupeno. Veliká nejistota příštích dnů je patrna na každém. Očekává se další hlášení, hlavně se upírají zraky a sluch k naší matičce Praze.

Dne 16. března stanul na hradě českých králů v Praze vůdce Německa Adolf Hitler, vydává prohlášení o zřízení Protektorátu Čech a Moravy.

Dne 17. března, po 17. hod. přijelo do Třebíče německé vojsko. Dne 18. 3. projížděly hlídky německého vojska Budišovem, směrem k Tasovu.

Dne 19. března byla první německá vlajka vyvěšena na poštovním úřadě, druhý den na zdejším zámku.

Vpádem německého vojska nastal nový dopravní řád. Na silnicích jezdí se jen vpravo. Židovský obchod v Budišově p. Bäcka označen tabulkou Jüdische geschäft (židovský obchod). Dne 11. dubna byly, z nařízení okresního úřadu, vyvěšeny nové obecní tabule, žluté s černým pásmem. Nahore nápis německý, dole český. Dne 22. dubna tabule zmizely.

V Praze ustanovena protektorátní vláda s gen. Eliášem, Dr. Hácha jmenován státním prezidentem.

Na den 20. dubna připadají narozeniny kancléře Adolfa Hitlera. Obchody jsou zavřeny. Nikdo nikde není vidět pracovat. Strach. Prapory německé na zámku, český a německý na poštovním úřadě, nádraží a četnické stanici. Na škole a kostele visí jen česká vlajka. Nebylo žádných veřejných oslav.

V noci z 24. na 25. dubna byla pozorována severní záře (viděl p. A. Hráček).

Ve dnech 24.–30. dubna vyhlašuje prezident Dr. Emil Hácha jednotnou českou organizaci Národní souručenství. V Budišově pověřen nábořem řídicí učitel František Zejda. Všichni občané se přihlašují, až na Jana Nožičku a Josefa Tesaře.

Na svátek práce dne 1. května byly vyvěšeny prapory na poště, četnické stanici a na škole jen naše vlajka.

Dne 8. května bubnoval obecní sluha, aby se osoby od 18–55 let, které nemají práci, přihlásily v Třebíči, jinak budou zařazeny do kárného sboru.

Dne 16. května ustanoven na obecní škole odb. uč. Josef Zelinka, který učil na Slovensku, odkud všichni Češi byli slovenskou vládou vyhoštěni. Projev vděčnosti!

Dne 26. června přišel do Budišova jako obecní tajemník Vladimír Náprstek, nadporučík čs. armády, která je rozpuštěna a likvidována.

Dne 1. července odešel na odpočinek hospodářský správce František Kašpar. Na jeho místo při velkostatku nastoupil Ing. Alex Borodajevský (Rus).

Dne 4. července oznámeno, že se zakazují veřejná shromáždění v hostincích i pod širým nebem.

Národní souručenství v Třebíči vyhlašuje mzdy zemědělských dělníků: deputátník má měsíčně 120 K, sezonní dělníci se stravou 16 K, beze stravy 22 K.

Dne 26. srpna vyhlášen rozkaz vrchního velitele německé armády von Branchitsche, ve kterém označuje převzetí výkonné moci v Čechách a na Moravě. Podobné prohlášení s výhrůžnými tresty vydává protektor v Čechách a na Moravě von Neurath.

Dne 1. září vypukla válka mezi Německem a Polskem.

Dne 2. září nařízeno zatmění až do odvolání.

Německá tajná policie Gestapo zatýká vedoucí politické a národní pracovníky v Čechách a na Moravě. V Třebíči zatčen a odvezen starosta Josef Vaněk, z Vel. Meziříčí Souček (předseda legionářů). Nastává pro český národ křížová cesta, na které zahynulo mnoho tisíc nejlepších Čechů.

Dne 3. září oznámil velvyslanec Anglie v Berlíně, že nedojde-li do 11 hod. do Londýna uspokojivá německá odpověď, bude se Anglie považovat za nacházející se ve válečném stavu s Německem. Adolf Hitler odpověděl: Úmysl, jež velvyslanec oznámil běreme na vědomí a odpovídám proto na každý útočný čin Anglie týmiž zbraněmi a v téže formě.

Podobně Francie oznamuje Německu, neodvolá-li své vojsko z Polska, vidí se o 17. hod. povinno poskytovatí Polsku pomoc.

Od 1. září byly zvláštním úředním nařízením zakázány všechny zábavy taneční, divadla, kromě kina.

Dne 8. září byla německým vojskem obsazena Varšava. Bylo nařízeno vyvěsiti prapory.

Byly zřízeny úřady se sídlem v Jihlavě, pobočka v Třebíči, které po celou dobu války byly nejobávanějšími místy všech občanů.

Dne 18. září Polsko bylo německým vojskem obsazeno a proto zrušeno v našich zemích zatemnění.

Dne 24. září vydány v Budišově lístky na mýdlo a potravinové lístky. Na osobu přiděleno 125 g mýdla. Zavedena válečná přírážka ve prospěch „Reichu“ z piva, tabáku ve výši 20 %. Stojí tedy 1 litr piva 3,60 K, 1 litr Plzeň 4,80 K, cigareta Vlasta 18 h, cigareta Kuba 1,10 K.

Vládním nařízením byly prohlášeny za památné dni: 1. 5., 6. 7. a 28. 9. Současné vládním nařízením z 19. 9. byla pro naše území, tak zvaný Protektorát, ustanovena nová státní vlajka, a to: vrchní pruh bílý, stření červený a spodní modrý.

Dne 18. října opatřena nádražní budova dvojjazyčným nápisem Budischäu – Budišov. Podobně bydlisté starosty obce opatřeno tabulí: gemeindevorsteher – starosta obce, a na obecním úřadě gemeindeamt – obecní úřad.

Dne 22. října provedena sbírka Národní pomoci. Bylo sebráno: 2 605 K, 14 q žita – 1 960 K a 6 q brambor 300 K.

Na svátek Všech svatých a Dušiček hořela světla u pomníku padlých a hodně svíček hořelo u pomníku presidenta Osvoboditele T. G. Masaryka.

Dne 28. října a 15. listopadu studenti vysokých škol v Praze se demonstrativně účastnili pohřbu svého kamaráda, bylo 9 studentů zastřeleno a mnoho pozatýkáno a odvezeno do Německa. Vysoké školy byly na 3 roky zavřeny.

Dne 11. prosince nastoupil v Budišově obecní tajemník Jedlička, bývalý poručík čs. armády.

Od 16. prosince zavedeny lístky na oděv.

Porážky prasat pro domácí spotřebu byly povolovány všem chovatelům vepřového dobytka, ale bylo nutno odevzdati určité množství sádla, a to podle váhy prasat: 60–80 kg mrtvé váhy = 3 kg sádla, 80–100 kg = 4 kg sádla, 101–125 kg = 8 kg sádla, 126–140 kg = 10 kg sádla, 141–160 kg = 13 kg sádla, 161–180 kg = 16 kg sádla, 181–200 kg = 20 kg sádla a 201 kg a výše = 23 kg sádla.

1940

Dne 2. ledna oznámeno bubnem všem chovatelům dojných krav, aby se dostavili do obecní kanceláře, kde jim byla oznámena povinná dodávka mléka. Po odečtení samozásobitelské dávky, na osobu 0.75 l, nutno ostatní mléko odváděti do sběrný.

Nikomu se mléko nesmí prodávati, jen na lístky ve sběrnách. Nařízení se nedodrží a různými způsoby se obchází.

Dne 7. února oznámeno nařízení o povinné dodávce vajec. Z každé slepice je chovatel slepic povinen odváděti 60 vajec ročně. Rolníci a všichni chovatelé drůbeže nahlásili mnohem menší počet slepic, než ve skutečnosti byl.

Od 9. února zavedeny a dány do oběhu nové papírové 5 K a 1 K pro nedostatek drobných peněz.

Od 19. února provádí se na obecním úřadě soupis osevni plochy u každého majitele pozemků.

Dne 21. února projednává se za přítomnosti školního inspektora Šlahánka otevření újezdni měšťanské školy v Budišově.

Od 19. února zmenšena dávka cukru na osobu, a to místo 400 g, dáno 350 g týdně. Káva se vůbec již neprodává, podobně rýže a čaj.

Pro krutou zimu a velké množství sněhu, jakož i pro nedostatek topiva, nevyučovalo se ve školách od 31. ledna do 3. března 1940. Dětem se týdně ukládaly písemné úkoly.

Od 9. března nařízeny noční hlídky u hospodářského družstva, kde je uskladněno 10 vagonů obilí.

V den 15. března nařízeno zachovati nedělní klid.

Dne 24. března o ½ 8 hod. večer byla pozorována na severní části oblohy polární záře.

Německá armáda postupuje přes Holandsko, Belgií do Francie. Paříž obsazena. Dne 24. června Francie skládá zbraně. Dne 25. června klid zbraní. Nařízeno vyvěsiti prapory, na zvony se má vyzváněti 7 dní. Smutno v duších národa českého, Francie poznává ovoce Mnichova z r. 1938.

1941

Z roku 1941 nebylo po zemřelém ř. uč. Františku Honzovi nalezeno žádných poznámek, jako za r. 1939 a 1940, proto události v r. 1941 a 1942 se zaznamenávají, jen pokud se vybavují z paměti

V měsíci lednu i únoru panuje tuhá zima se silnými mrazy a mnoho sněhu způsobilo naše silnice nesjízdnými. Zaváté silnice byly proházovány pracovní povinností všech občanů. – Silnice bylo nutno uvolnit, aby hlavně mléko mohlo býti dováženo do Třebíče. Byla to velmi nepříjemná povinnost pro naše rolníky, kteří střídavě denně vozili na saních mléko do Třebíče. Neuposlechnutí bylo považováno za „sabatáž“, která se velmi přísně trestala.

V únoru byly zakládány spolky pro spolupráci s Němci, která na našem venkově neměla žádného výsledku.

Rolníci byli povinni své výmlaty obilí mimo samozásobitelských dávek, odváděti. Náhlé přepady hospodářských kontrol, přesvědčovaly se o tom, zdali rolníci povinností vyhovují. Uschované obilí bylo hledáno těmito kontrolory. V Budišově procházely tyto kontroly celkem mírně, na čemž měl zásluhu starosta obce Jos. Kazda, který hlavně se postaral o řádné pohoštění p. kontrolorů, a tím se mnohému zlu předešlo. – Těchto prohlídek se zúčastňovalo německé četnictvo zvané „Schupo“ (Schutzpolizei).

Sokol rozpuštěn

V měsíci dubnu 1941, právě o Božím hodu velikonočním, byl po celé naší vlasti majetek tělovýchovné jednoty Sokol zabaven. I zde v Budišově se tak stalo. Sokol byl rozpuštěn. (13. 4. 1941 – pozn. red.)

Pensiování legionářů

Dnem 1. dubna 1941 byli všichni legionáři, starší 45 roků, zbaveni svých služebních míst a byli pensiováni. Podobně i z obecní samosprávy byli vyloučeni. V Budišově byl pensiován četnický strážm. Jan Suchánek a o rok později říd. uč. Frant. Zejda, který také byl zbaven členství v obecní finanční komisi. – Dále byl pensiován listonoš Prachař a na jeho místo byl ustanoven Fil. Tulis, který zde byl do 15. 8. 1941. Po něm přišel Fr. Svoboda, který svým chováním nezískal sympatií.

V měsíci červnu 1941 (22. 6.) dala se německá armáda na válečný pochod do Ruska, když předtím, v jarních měsících, březnu, dubnu obsadila Jugoslávii a Řecko. Těžce doléhají rány na všechny státy a národy, které se domnívaly, že budou ušetřeny Německem, když opustily v r. 1938 Československo.

Po přepadení Ruska německou armádou nastalo u nás všech radostné povzbuzení, neboť se očekává, že Rusko nepodlehne, a jako Napoleon v r. 1812 prchá z Ruska, postihne i podobný osud německou armádu.

Německá armáda vítězně postupuje Ukrajinou, obsazuje jedno město za druhým. Německo je opito tímto vítězstvím a na znamení jistého vítězství bylo nařizováno vylepovat vytištěné lístky – V – , znamenající slovo „Viktoria“.

Pronásledování židů

Nejvíce Němci pronásledují židy, u kterých se provádí všeobecný soupis, musejí nosit na kabátech žlutou, šesticípou Davidovu hvězdu. Obchody jim byly odebrány, byli zde dosazeni Němci a samotným židům dovoleno nakupovat v obchodech jen v určitých hodinách.

V Budišově rodina Rich. Bäcka byla též tím postižena, dvě děvčata, která studovala ve Velkém Meziříčí, byla ze školy vyloučena.

Tragické neštěstí na Brdcích

Dne 14. srpna 1941 stalo se neštěstí, které si vyžádalo 2 lidské životy. – Pan Jan Marek a Stanislav Robotka, oba z Hodova, jeli na 1 kole z Budišova. Nedovolená jízda na kole, aby 2 na kole seděli, byla těmto osudná. Nad Hastrmánkem vyjelo proti nim nákladní auto firmy Necid z Vel. Meziříčí, zachytilo asi neopatrně jedoucího p. Marka, který byl na místě usmrcen, a Robotka po

Hana a Eva Bäckov

převozu do třebíčské nemocnice svému těžkému zranění také podlehl. – Na místě, kde se tragické neštěstí stalo, byl vdovou po J. Markovi postaven dřevěný pomníček s obrazem Panny Marie. – Jan Marek byl asi 35 r. stár a St. Robotka 15 r. stár.

(Pozn. red.: Původní obrázek Panny Marie naproti rybníčku Hastrmánek postupem času ze stromu spadl a poté na dlouhou dobu zmizel. V minulém roce byl obrázek s portrétem Panny Marie znovu obnoven a uchycen na jeden ze stromů u kraje silnice naproti Hastrmánku.)

Lístky na brambory

V měsíci září byly zavedeny odběrné lístky i na brambory. Malá úroda brambor měla za následek toto opatření.

Tabačkeny

Podobně byly pro všechny muže zavedeny tabačkeny, které opravňovaly koupí cigaret a tabáku jen určitý počet, který se během válečných let měnil. Příděl tabáku byl celkem malý. U nekuřáků byl nedostatek kuřiva podnětem k obchodování a vyměňování za jiné potraviny, hlavně tuky.

Příchod zimy

V měsíci říjnu, kolem 15. října, hlásí příchod zimy sníh, který padá a studený vítr ztěžuje podzimní práci na polích. Zima nastala celkem velmi brzy a zvláště nepříjemně působila tuhá zima v Rusku na německou armádu. Náš věrný český lid vidí významnou pomoc přírody národu ruskému.

1942

Opětne tuhá zima způsobila nové škody na ovocném stromoví. Projevil se nedostatek topiva, na školách se nevyučovalo.

Pro německou armádu byla provedena nařízená sbírka teplákového prádla, kožichů apod. V Budišově se mnoho nesebralo.

Odebrání zvonů

V dubnu 1942 nařízeno úřady Protektorátu odváděti zvonu, měděné kotle apod. Z budišovského kostela byly odebrány 2 zvonu a dne 1. dubna odvezeny.

Povinnost osiva máku

Při jarních polních pracích bylo rolníkům nařízeno zasít na určitou plochu pole mák, jako důležitá olejnatá plodina. Tato povinnost zůstala.

Atentát na Heydricha

Koncem května vzrušen byl celý náš národ atentátem na říšského protektora Heydricha, který od 28. září r. 1941 byl ustanoven protektorem Čech a Moravy. Při jeho nastoupení bylo mnoho našich význačných osob zatčeno a zastřeleno pro odbojnou podzemní činnost. Z význačných osob byl zastřelen gen. Bílý, jehož smrt, jako výstraha byla po všech obcích plakátována. Nyní dostalo se odplaty Heydrichovi od českých vojáků, kteří prchli do Anglie, kde se tvořilo naše zahraniční vojsko pro osvobození porobené vlasti.

Mnozí z těchto zahraničních vojáků byli letadly dopraveni nad území naší vlasti a pomocí padáků seskakovali na určitá území, kde se skrývali a podnikali různé rušivé práce proti Němcům. Smělí tito chlapi skrývali se u dobrých českých občanů. Atentát na Heydricha, kterému Heydrich po týdnu podlehl, byl proveden v Praze.

Nastala však nyní pro náš národ nejsmutnější doba. Nařízeno stanné právo a denně rozhlasem se hlásí, kolik našich dobrých a nevinných lidí bylo zastřeleno. Hledají se viníci a dáno ultimátum do 18. června, nebude-li vrah dopaden, postihne trest celý národ.

Dne 17. června bylo ve večerních hodinách hlášeno, že byli vrahové dopadeni v Praze v pravoslavném kostele. Jeden z nich, jménem Kubiš, rodák z Dolních Vilémovic, a jeden Slovák a jiní jejich spolubojovníci bojovali za nás za všechny do posledního okamžiku. Když poznali, že budou přemoženi, nevzdali se, ale sami sebe usmrtili.

Velké represálie postihly náš národ. Biskup církve česko-pravoslavné Gorazd a farář Petřík, kteří ukrývali ve svém kostele tak zvané parašutisty, byli zastřeleni. V Praze, v Brně a na mnoha jiných místech bylo tisíce našich nevinných lidí postřeleno. Mnoho jich bylo zastřeleno pro pouhé schvalování atentátu na Heydricha.

V Brně byl dne 17. června 1942 zastřelen v Kounicových kolejích odb. učitel Frant. Veselý, rodák budišovský, který byl v dubnu v Náměšti nad Oslavou zatčen. V tyto dny byli zastřeleni budišovští židé a to Richard Bäck a jeho dcera Hana. Trest tento je postihl za to, že se skrývali po našich lesích a uprchli tak před koncentrací všech židů v Třebíči a Terezíně. Všichni židé jsou zbaveni svobody.

Hrozná tato doba minula, až se Němci dokonale pomstili za Heydricha, takže stanné právo bylo odvoláno až v červenci.

Německé vojsko v Budišově

Velké vzrušení potkalo i náš Budišov, když v noci ze 17. na 18. července přijelo do Budišova na nákladních autech několik čet německého vojska. Proč přijeli? Zatýkat? Střílet každého 10. občana? Takové byly myšlenky našich občanů.

Vojsko zatím odpochovalo z Budišova a zaujalo řetězové postavení k Hodovu a prohledávalo lesy, kde se ukrývali židé z Rudíkova.

Z Budišova jinak nebyl nikdo zatčen, kromě shora jmenovaných židů. Odb. uč. Fr. Veselý působil na měšťanské škole v Náměšti nad Oslavou, ale proč byl zatčen, nebylo nikomu známo. Jelikož jmenovaný působil 20 r. na školách Komenského ve Vídni, kde velmi horlivě pracoval v Sokole, byl asi veden v záznamu Gestapa jako nepohodlný.

Budiž čest jeho památce.

Odvody na práci do Říše

V červnu byly konány v Třebíči odvody 20–25letých mladíků na práci do Říše.

Nedostatek potravin, „Černý obchod“

V podzimních měsících se již citelně projevuje nedostatek potravin ve městech, na venkově zase látek a obuvi. Začíná bujet tak zvaný černý obchod. Lidé, kteří za přemrštěné ceny prodávají maso a hlavně tuky, nazývají se „keťasi“. V listopadu byl vydán zákaz prodeje cukrovinek a prodávalo se na lístky. I kyselé zelí se prodávalo na lístky.

Rolníci měli nařízeno všechno obilí odevzdat, samozásobitelské dávky, jakož i obilí pro jarní setí, musilo být přesně odváženo. Hospodářské kontroly nečekaně obec přepadají. Rolníci, s nasazením vlastního života obilí uschovávají a podporují moukou své známé ve městech. Těžké a velmi nebezpečné jsou cesty s obilím do našich mlýnů. Mlýnáři velmi obětavě, nelekajíce se i těch nejhorších trestů, vyhovují a semílají obilí „na černo“. Jinak mohlo se mlít jen na lístky a všichni rolníci museli společně jeti do mlýna za doprovodu obecního zřízence. Na hrozné tyto poměry se nikdy snad nezapomene.

Dne 9. 1. uhořela se svým domkem Marie Průšová, č. 45. – Zůstalo nevysvětlitelné, jakým způsobem vznikl v její kuchyňce požár, nejspíše vypadl žhavý uhel do dřeva u plotny, které se vzňalo a rozšířilo se i dále a spící babička se udusila a uhořela. Byla 83 r. stará. Případ se udal v nočních hodinách.

Dne 20. 3. se zastřelil Augustin Polehla z Holejů, stár 27 r. Nalezen v lese Pařezí.

Zatčení rodiny Smrčkova

Dne 17. 9. byla gestapem odvezena rodina p. Františka Smrčka. Příčina: syn Leonhard, poručík čs. letectva, zmizel v r. 1940, a jelikož je domnění, že všichni zmizelí důstojníci jsou za hranicemi v naší čs. armádě, německá policie trestá všechny pozůstalé v našich zemích.

Smutný byl pohled na tento výjev! Byli odvezeni do Jihlavy, později do tábora ve Svatobořicích. Jejich syn František, odb. uč. v Mohelně, byl ponechán na svém působišti v Mohelně.

Podobně byl zatčen p. Horký z Hodova, jehož syn, poručík čs. armády, také je nezvěstný.

Zleva Leonhard Smrček a František Horký

1943

Dne 15. 1. ohlášeno bubnem, že všichni občané podléhají pracovní povinnosti, a to muži od 17 do 65 r. a ženy od 17 do 45 r.

Svaz bývalých vojinů

Ústřední svaz bývalých vojáků v Čechách a na Moravě byl založen. Vedoucím je gen. v. v. Bohuslav Kálal. Legionáři nesměli být členy tohoto sdružení.

Požár v Hodově

Dne 7. února vyhořel v Hodově starosta Stanislav Dobrovolný z č. p. 2. Požár vypukl před půlnocí z neznámé příčiny. U koho vypukl požár, byla to v té době pro něho nepříjemná věc. Četnictvo musilo každý požár hlásiti německé kriminální policii, která viděla v tom sabotáž a velice trestala případy požáru, i když byl požár zaviněn neopatrností. Pro požár v Hodově, u kterého shledána příčina v krátkém elektrickém spojení, byl volán k zodpovědnosti obvodní montér p. Veselý, který byl vyšetřován přes týden ve vazbě gestapa v Jihlavě.

Kácení lesa

V zimním období bylo lesním správcem zdejšího velkostatku vykáceno mnoho lesa. Byla vykácena stráž u Hastrmánku, část lesa na Brdcích a svah od hájenky v Rejdůvni, až k rybníku Skalce. Lesy trpí snad nejvíce nemilosrdným kácením, takže již nebude vůbec staršího lesa.

Sportovní činnost

Během válečných let, kdy veškerý život po stránce kulturní byl umlčen, nejvíce se šíří u mládeže činnost sportovní. V Budišově také byl založen sportovní klub pro kopanou, kterému bylo přiděleno pastviště za Brdci, u cesty k Rohům, kde si chlapci upravili pěkné hřiště a postavili dřevěnou boudu k převlékání.

Zápasy, pořádané v neděli, byly velmi početně navštěvovány. Také filmová představení byla četně navštěvována, takže nebylo možno lístků si koupiti. Čistý výtěžek z kin plynul do kapes Němců.

Od polovice dubna snížen byl příděl cigaret, a to na 4 týdny 35 cigaret.

Letecké nálety

Na 17. 4., asi od 2 do 3 hod. v noci bylo slyšeti velké dunění, otřásala se i okna. Lidé vybíhali ven. V následující dny oznamovaly noviny nepřátelský nálet anglických letadel na město Plzeň.

Častěji nyní i za doby denní bylo slyšeti dunění, ozvěna bombardování průmyslových měst. Dobře bylo slyšitelné bombardování Vídně, Lince a jiných rakouských měst.

Odstraňování krátkých vln rádio přijímačů

Ve dnech 3. a 4. května bylo 92 rádio přijímačů v Budišově odneseno na obecní úřad, kde elektromechanik Uhlíř z Třebíče odstraňoval přístroje pro příjem krátkých vln. Bylo to opatření proti poslechu českého vysílání z Londýna, kde sídlila naše zahraniční vláda s presidentem Dr. E. Benešem, a denně informovala náš národ o boji proti Německu.

Německá policie trestala poslech cizího zahraničního rozhlasu těžkými tresty, ano i smrtí. Mnoho našich českých lidí položilo za tento poslech svůj život. Ještě smutnějším však zjevem bylo, že naši čeští lidé, ve své osobní zášti, udávali své známé, a tím se dopustili těžké zrady vůči vlastnímu národu.

Říšští vojáci v Budišově

Dne 1. července přijelo do Budišova 200 říšských vojáků a ubytovali se po rodinách a ve škole. Důstojníci byli ubytováni v zámku. Asi 40 aut bylo seřazeno a ukryto za rybníkem na Dolním konci. Zůstali v Budišově do 26. srpna a odjeli snad na balkánské bojiště. Po dobu jejich pobytu nedošlo k žádnému incidentu, po jejich odjezdu si Budišov oddychl. Vojáci pořádali 2× koncert s kabaretem.

Od 20. září dostává se na osobu 1/16 l odstředěného mléka.

1944

Budišov v rozhlase

Dne 25. 1. bylo natočeno pásmo pro brněnský rozhlas s názvem: Obraz zemědělského pokroku v Budišově. Účinkoval místní orchestr za řízení p. poštmistra Vl. Gutha a součástí pásma byla krátká rozmluva s nejstarším občanem v Budišově p. Frant. Tesařem z Vejnhůnků (stáří 90 roků). Popis o Budišově přednesl Fr. Horký, ř. uč. v Hodově. Pásmo bylo vysíláno z desek dne 5. 2.

Pracovní povinnost v Říši

Dne 7. 2. odjelo na práci do Říše z Budišova několik děvčat a chlapců, roč. 1924. Pracovali v továrně v Suklu a přijeli domů před vánoce 1944. Do Říše odjeli: Železná

Marie, Krátká Milada, Jarošová Květa, Bednářová Věra, Zejdová Anežka, Pavlíčková Vlasta, Suchánková Růžena, Vrba Frant. z č. 142, Vrba Frant. z č. 143 a Nejedlý Cyril z Mihoukovic.

Koncert

Dne 23. 2 pořádalo Kuratorium pro mládež koncert v bývalé sokolovně, nyní zvané Dům mládeže. Na koncertě účinkovali umělci z Národního divadla v Praze: Košťál (klavír), Vašek (housle), Jalová (soprán) a Nouzovský (bas).

Tak zvané Kuratorium bylo sdružení mládeže, jediná organizace povolená Říší, která měla za úkol převychovat naši mládež v duchu německém. Na venkově těchto sdružení celkem nebylo, ale v Budišově přec jen k němu došlo, a to přičiněním poštovního úředníka Tintěry.

Oslava 5. výročí Protektorátu

Dne 15. 3. byla v Domě mládeže provedena oslava 5. výročí zřízení Protektorátu za účasti 50 školních dětí a 30 občanů. Přední stěna byla ozdobena obrazy A. Hitlera a státního presidenta A. Háchy.

Starosta obce Josef Kazda zahájil slavnost přivítáním přítomných. Pan Tintěra, vedoucí Kuratoria, přečetl básně. Pak přečetl p. učitel Mořic Schäfer slavnostní řeč. Nakonec zazpívaly školní dívky německy německou hymnu Deutschland über alles a potom českou hymnu Kde domov můj. Starosta slavnost ukončil. Na veřejných budovách byly vyvěšeny prapory.

Sehrání operety

Dne 6. dubna byla sehraána zdejšími ochotníky opereta: Mé štěstí má zlaté vlasy, kterou nacvičil MVC. Schneider, který od r. 1941 je prohlížitelem masa při domácích porážkách.

Pěstování tabáku

Úředně povoleno pěstování tabáků pro vlastní potřebu. Povoleno pěstování 25 rostlin. Kuřáci nazvali tabák přiléhavým pojmenováním Domovina.

Dodávka hus

Nařízena povinná dodávka hus, a to 2 husy a 1–3 kachny.

Odevzdání máselnic a odstředivek

Dne 30. 5. bylo nařízeno všem majitelům máselnic a odstředivek, aby je odevzdali na obecní úřad. Opatření, aby se tajně nevyrábělo máslo.

Zemědělský útulek

Od polovic května byl v Budišově otevřen zemědělský útulek, ve kterém malé děti od 2 do 5 roků byly vychovávány pod dozorem učitelky Skácelové z Třebíče. V Mihoukovicích vedla zemědělský útulek Růžena Vrbová z Budišova.

Zákaz vstupu do lesů v Pozďatíně

Dne 4. 7. oznámeno, že se nesmí volně chodit do lesů Pozďatín. Německé vojsko si tam buduje dřevěné baráky pro uschování střeliva.

Manifestace v Třebíči

Dne 30. 7. konána v Třebíči protibolševická manifestace, na kterou bylo povinně se zúčastniti všem veřejným zaměstnancům, hasičským sborům a všem občanům. Z obavy před případným pronásledováním byla i z Budišova účast v Třebíči značná. Celkově se v Třebíči sešlo 20 000 lidí.

Nálet na Brno

Dne 25. 8. bylo v Budišově mezi 11.–12. hod. slyšet velké dunění, až i okna se otřásala a duněla. Večer se dovídáme, že byl nálet na Brno. V následujících dnech byla nařízena sbírka ve prospěch letecky postižených. Bylo vybráno 6 535 K.

Dne 20. 11. opakoval se nálet na Brno, při kterém hodně lidí přišlo o život.

Přelet anglických letadel

Dne 5. 11. v poledních hodinách přeletělo přes Budišov, směrem k Vídni, mnoho anglických letadel. Nebyla nikým pronásledována. Německá Luftwaffe nikde.

Nové německé zbraně V₁ a V₂

Německo používá nových zbraní s pojmenováním V₁ a V₂. Jsou to dálkové rakety, Není jich vůbec vidět a slyšet a při dopadu hluboko se zarývají do země. Raketa je 9 m dlouhá, letí rychlostí 5000 km v hodině, ve výši 100 km. Váha 150 q. Používá se jich na odstřelování Londýna.

Dne 14. 11. bubnuje se nařízení obce na pracovní povinnost k velkostatku, kde leží 4 ha cukrovky pod sněhem.

Kopání zákopů

Dne 8. 12. dostalo 8 chlapců z Budišova a Míhoukovic vyzvání, aby se dostavili do Bratislavy na kopání zákopů. Odjeli: Hladký František, Pospíšil, Káfuněk, čeledín od Pospíšilů a Pavlíčků č. 16.

Povětrnostní poměry v r. 1944

Celkem byla mírná zima, nepříznivé a chladné jaro. V letních měsících byla velká vedra a značné sucho. Úroda nebyla značná, ale s dodávkami je větší přísnost. Nedostatek pracovních sil se u zemědělců nahrazuje pracovní povinností všech žen do 50 roku. Úředníci přidělují ženy k zemědělcům a velkostatku. U všech občanů se již projevuje nervosita a nesnášenlivost.

Tragédie v Říši

Dne 25. 5. tragicky zemřel, ve věku 32 r., Boh. Eichler. Jmenovaný pracoval v Říši na dráze, a to ve Štětíně, kde při posouvání železničních vagonů byl zabit. Byl převezen do Budišova a za velké účasti všech občanů byl na zdejším hřbitově pochován. Zanechal manželku s dítětem. Oběť českého člověka, který proti své vůli položil život v Německu.

Zatčení gestapem Jana Macháta

Dne 14. září byl zatčen gestapem z Jihlavy Jan Machát, žel. zaměst. v Budišově, a vězněn v Jihlavě do 28. 12. pro udání, že poslouchal rozhlas z Londýna.

Svatební fotografie Bohumíra a Marie Eichlerových

1945

Povolání Františka Hanzla

Dne 12. 1. odešel obecní sluha Fr. Hanzl, byv povolán k pracím do Pardubic, zde se pracuje na obnově továrny, bombardovacími angl. letouny zničené. Na jeho místo nastoupil p. Diviš. S p. Hanzlem byl povolán i odb. uč. Josef Zelinka.

Úspora el. proudu

Nařízena úspora ve spotřebě elektrického proudu, která má být snížena o 30 %. V některých dnech se proudu nedostává vůbec.

Dne 24. 2. navrátili se rolničtí chlapci ze zákopových prací. Pracovali v Rakousku a před postupující frontou byli propuštěni.

Vystěhovaní z Německa v Budišově

Armáda ruská, postupující do nitra Německa, způsobuje panický útěk Němců, kteří jsou dopravováni do našich zemí a obcí. Také do Budišova bylo dne 26. 2. dopraveno 202 německých vystěhovalců, poněkud z vých. Pruska. Jeden starší muž zemřel ve školní budově, kde byli ubytováni, a byl pochován na zdejší hřbitově. Vystěhovalci byli v Budišově do 20. 4., kdy odjeli na západ, neboť fronta se blíží na Moravu k Brnu.

Partyzáni v Budišově

V okolí Budišova stále se pohybují skupiny partyzánů, kteří přepadají lihovary, trafiky a odzbrojují naše četnické stanice. Také budišovský zámek navštívili večer dne 19. 3. Vůči rodině barona Baratty se chovali slušně, vzali si nějaké prádlo a odešli.

Dne 17. 4. navrací se domů paní Smrčková s dcerou Hedvikou z tábora ve Svatobořicích. Jsou zdrávy.

Dne 18. 4. zastavena poštovní zásilka dopisů, peněz a balíků.

Dne 19. 4. projíždí Budišovem mnoho vojenských povozů, aut, dělostřelectva, kteří jedou směrem k Vel. Meziříčí. Všeobecný úsudek, že fronta se blíží našemu kraji. Oslavany zastavily dodávku elektr. proudu. Svítíme lampou, někde svíčkami.

Od 21. 4. se vůbec nevyučuje. Vlaky jezdí nepravidelně 2× denně. Lidé kopou kryty v lesích u Nového rybníka, na Břinčí. Hlubší jámy pokrývají se kulatinou a zasypávají hlínou. Uvnitř malé lavičky. Mnozí si podobné kryty budují na zahradách. Také požívatinu, šatstvo a jiné věci si občané ukrývají do sklepů a zazdívají je. Je mnoho řečí o krádežích vojskem. Noviny nedocházejí, není zpráv.

Blíží se fronta

Slyšíme hukot dělových ran od Brna. Nálety ruských letadel se častěji opakují. Dne 27. 4. slyšeti bombardování Velké Bíteše. Kroužení letadel nad městem pozoruje mnoho lidí od hospodářského družstva. Jedno letadlo, letící k Budišovu, shodilo menší bombu, která dopadla na pole za dvorem velkostatku, u silnice ke Kundelovu. Ničeho nezpůsobila.

Obsazení Brna

Dne 28. 4. je od rána slyšeti hukot a dunění od Brna. Vidíme i kouř v tomto směru. Brno bylo obsazeno a dobyto ruskou armádou. Po obsazení Brna byl po dobu 14 dní klid.

Povstání v Praze a Velkém Meziříčí

Dne 5. 5. dovídáme se z rozhlasu o vzbouření v Praze. Praha bojuje za svobodu čs. republiky. Zoufalá hlášení o pomoc bojujícím hrdinům v Praze.

V neděli 6. 5. došlo k podobnému vystoupení ve Velkém Meziříčí. Bohužel bylo Němci potlačeno a velký počet (60) mladých mužů bylo tam postřeleno a hozeno do řeky. V Tasově vyvěsili toho dne ruskou vlajku a podobně němečtí vojáci střelbou zapálili tam několik stodol a 4 domky, které shořely. Smutný byl pohled večer k Tasovu, nad kterým bylo viděti rudou zář.

V pondělí 7. 5. byla gestapáky provedena exekuce nad vzbouřivšími se bojovníky ve Velkém Meziříčí. J. Nováček, který jako komunista se skrýval po celou dobu okupace a nyní se zúčastnil boje za svobodu, byl také zajat, oběšen a na náměstí zůstal pro výstrahu viseti. Byly to hrozné dny, které si vyžádaly mnoho obětí, kterých nemusilo být, neboť toto vystoupení bylo předčasné a na celé věci nic nemohlo změnit.

Ústup německého vojska Budišovem

Odpoledne dne 8. 5. pozorujeme projížděti Budišovem kolony německého vojska. Ústup trvá po celou noc. Nikdo nespal. Po celou noc slyšeti hukot děl, dunění aut a tanků od Třebíče. Budišovem prochází pěší kolony s vycvičenými psy, postupují po silnici k Hodovu – Vel. Meziříčí.

Ve 3 hod. bylo slyšeti velkou explozi. Všichni očekáváme, co přinesou příští hodiny. Ústup německé armády trvá do ranních hodin. Postupují od Smrku i od Pyšela a směřují jejich proudy k Vel. Meziříčí. Ustupující tanky vyhazují kouřové bomby a střílejí zápalnými střelami.

Takovým způsobem byla zapálena střecha p. Karla Zedníčka, č. 215, která shořela. Jiných škod, bohu díky, nebylo Němci v Budišově způsobeno.

Kolem 8 hod. ranní jely poslední tanky. Některé pro nedostatek benzínu byly vojáky opuštěny a ponechány osudu na silnici u zámku a jeden u rybníka u Pochopových. Dlouho zůstala tato památka po Němcích v Budišově.

Později byly tanky staženy k zámku pod zámeckou lípu, kde byly různými všetečníky rozebírány.

Příchod Rudé armády

O ½ 9. hod. dopoledne dne 9. května přijíždějí do Budišova první ruské tanky, naši Osvoboditelé. Přijíždějí od Tasova a Pyšela a spěchají směrem na Nárameč, Přeckov, Svatoslav k Jihlavě.

Davy našeho lidu rychle vybíhají ze svých domků, poněvčí ze sklepů, kde se ukrývaly před letadly a s velikým nadšením vítaly Rudou armádu. Objevují se prapory čs. republiky, které měli občané po dobu okupace uschovány. Nadšení se slzami radosti nemělo konce. Rusové, mladí a krásní muži se usmívají a děkují za bratrské uvítání. Dlouho se nezdržují a pokračují rychle ve svém postupu za prchající německou armádou.

– Jsme svobodni! –

Celý den a celou noc pohybují se nepřehledné kolony ruského vojska směrem k Jihlavě a Praze. Úžasným tryskem projíždějí ruští kozáci a jen mrak prachu se zvedá nad pádícími vojsky. Právě panují krásné, jasné, květnové dni, takže i počasí je velmi příhodné pro postupující armádu maršála Malinovského.

Vítání ruských vojáků

Náš lid projevuje svou vděčnost pohostinstvím ruských vojáků. Mnozí však je častovali lihovými nápoji a pak staly se různé nepěkné zjevy, které však způsobili naši lidé tím, že jim tolik alkoholu podali. Veliký zájem měli Rusové o hodinky, čili rusky „časy“, které u mnohých našich lidí si přivlastnili. Podobně i koně si dle potřeby a libosti od rolníků přivlastnili, nebo vyměnili. Mnozí naši lidé velmi přísně tyto zjevy kritizovali, nechápajíc frontového vojáka, který v dobytém území má na vše své právo vítěze.

Z lesů přicházejí rozprchlí Němci, dávají se zajmouti a koncentrují se u četnické stanice.

Německá kapitulace

Dne 7. května byl podepsán ve městě Remeši předběžný protokol o bezpodmínečné kapitulaci Německa. Dne 8. května byl podepsán v Berlíně představiteli hlavního velitelství německé armády. Splňování kapitulace začalo ve 12 hod.

Druhá světová válka 1939–1945 končí.

Lidstvo celého světa vítá toužebně očekávaný mír. – Jak dlouho potrvá tento mír?

Poválečné poměry v Budišově

V Budišově ujal se vedení v bezpečnostní službě poručík čs. armády Karel Jedlička, který v posledních dnech byl v Budišově na dovolené. Vrchní čet. strážmistr Fr. Svoboda byl zproštěn služby. Do služby četnické dobrovolně nastupují vrchní strážmistr Šula, Suchánek a Čeladník. Udržují se ozbrojené noční hlídky bývalými vojíny a důstojníky, neboť němečtí vojáci, rozprchlí po našich lesích, přecházejí hlavně v noci našimi obcemi, směrem k rakouským hranicím.

Národní správa na velkostatku

Velkostatek byl převzat místním nár. výborem a Ing. Alex. Borodajevský jmenován národ. správcem.

Zámek byl přepaden ruskými vojáky, kteří si odebrali různé věci, čehož použili i naši hrabiví lidé a odcizili mnohé cennosti. Rodina barona Baratty byla dne 18. 5. na příkaz okr. úřadu odvezena povozem p. Hedeje do Třebíče.

V Budišově usadila se ruská policejní služba pozůstávající ze 3 důstojníků, kteří bydlí u p. Jana Robytky, Fr. Bednáře a u Součků. Pozorují život našeho lidu a hlavně jeho chování. Po několikanedělním pobytu byli odvoláni do Vídně, zde zůstávají jen 2 poddůstojníci, kteří zde byli až do listopadu, kdy všechno vojsko Rudé armády opouští naše území a odjíždí do Rakouska.

Mobilisace

Vláda rep. československé vyhlásila mobilisaci mladších ročníků, aby znovu budovala se nová čs. armáda. Vrací se naše zahraniční vojsko z Ruska pod velením gen. Ludvíka Svobody, rodáka našeho kraje, z blízké vesničky Hrozatína. Jmenovaný je ministrem národní obrany.

Národní správa na velkostatku

Nadporučík Leonhard Smrček mrtev

Z Anglie vrací se naši hrdinní letci a tankisté. Dovídáme se o hrdinném letci Leoši Smrčkovi, který bohužel zahynul již v r. 1941. Smutná zpráva pro jeho rodiče a sourozence, kteří byli od 17. září 1942 vězněni Němci ve Svatobořicích a otec, Frant. Smrček v Kounicových kolejích v Brně. Všichni šťastně přečkali svá utrpení, vrátili se domů, ale Leonhard, nadporučík čs. letců, se obětoval za svůj rodný Budišov.

Budiž čest jeho památce.

Zádušní mše za nadporučíka L. Smrčka

Dne 21. 6. byla ve zdejších kostele zádušní mše za zahynuvšího nadporučíka Leonharda Smrčka, který dne 22. 6. 1941 padl. Při zádušní mši zazpívali zdejší mládenci 2 sbory a při mši měl proslov Msgr. A. Kratochvíl a st. hymnou byla pietní vzpomínka ukončena. Mši bylo přítomno hodně zdejších občanů.

Rolnická komise

Majetek všech Němců, Maďarů a kolaborantů se zabavuje a bude rozdělen mezi náš pracující lid. Ustaví se Rolnické komise, které provedou rozdělení zemědělské půdy. Přednostní právo se uděluje bývalým zemědělským dělníkům, malým rolníkům a pak obcím pro veřejné účely. Rolnická komise ustanovena i v Budišově pro rozdělení půdy velkostatku.

Rumunské vojsko v Budišově

Dne 14. 6. prošlo Budišovem rumunské vojsko, které bojovalo po boku Rudé armády za osvobození naší vlasti a nyní pochoduje do své vlasti Rumunska. Část spala v Budišově. Chovali se velmi slušně.

Zahájení železniční dopravy

V měsíci červnu začíná pravidelná doprava po našich železnicích, které na mnohých místech byly značně rozrušeny. Jmenovitě mosty byly poškozeny. Také železniční most za Kralicemi byl poškozen našimi partyzány, aby se zamezil ústup německé armády k západu. Mosty byly i za pomoci ruských technických částí opraveny, nahrazeny dřevěnými a tím se docílilo brzké obnovy dopravy.

První noviny

Docházejí první noviny z Brna a Prahy, které jsou vydávány novými politickými stranami. Noviny mají nová pojmenování: Lidová demokracie (lidová strana), Slovo národa (nár. social.), Čin (čs. soc. demokracie), Rovnost (komunisté) a Svobodné noviny (býv. Lidové noviny).

Sbírka potravin pro Brno

V Brně jeví se nedostatek potravin. Provádějí se po venkově sbírky potravin. V Budišově bylo dne 14. 6. sebráno: 14 q mouky, 12 kg sádla, 450 kusů vajec a 10 kg fazol.

Návrat našich z Německa

Z Německa vracejí se naši občané, kteří musili proti své vůli na práci do Německa. Z Berlína se vrací Janoušek Lad., z Drážďan Syrový, z Göttingen Málek, ze Štýr. Hradce Josef Achceny z Kundelova a z Görlitz Vrba Fr..

Z Budišovských rodáků a občanů, během II. svět. války, zahynuli

Leonhard Smrček, nar. 26. 12. 1915 v Budišově. Padl 22. 6. 1941 nad Německem, jako nadporučík čs. zahraničního letectva. (*Doložené datum úmrtí je 23. 6. 1941 – pozn. red.*)

Bohuslav Mikulášek, nar. 1920. Byl zastřelen při povstání ve Vel. Meziříčí dne 7. 5. 1945.

František Veselý, odb. uč. v Náměšti nad Osl., nar. 896 v Budišově. Byl zastřelen 17. 6. 1942 v Kounicových kolejích v Brně.

František Křivý, nar. 1908 v Budišově, četnický strážmistr. Byl odsouzen k smrti za podporu v útěku partyzánů. Zastřelen 1944 v Praze.

Boh. Eichler, nar. 1912 v Budišově. Zahynul jako železniční dělník ve Štětíně a dne 25. 5. 1944 byl v Budišově pochován.

Vojtěch Adam, nar. 1901 v Budišově. Zahynul v koncentračním táboře Buchenwald.

Richard Bäck, nar. v Budišově. Dne 17. 6. 1942 zastřelen v Kounicových kolejích v Brně.

Hana Bäcková, nar. 1922, studující VIII. tř. r. g. ve Velkém Meziříčí. Dne 17. 6. 1942 zastřelena v Kounicových kolejích v Brně.

Bedřiška Bäcková, nar. 1898. Umučena 26. 11. 1942 na Východě.

Eva Bäcková, nar. 1925, studující. Umučena 26. 11. 1942 na Východě.

Odpočívajte v pokoji.

Autobusová doprava

Od 2. 7. zahájena autobusová doprava do Třebíče p. Borkovcem z Tasova.

Zákaz pálení lihu a „samohonky“.

Místní národní výbor oznamuje, že bude přísně potrestán, kdo bude doma pálit líh, tak zvanou samohonku, také „lavorovku“, která svým prudkým jedem působí značné škody mezi lidem. Pití lihovin se značně rozšířilo.

Slavnost našeho osvobození a znovupostavení pomníku T. G. Masarykovi

Dne 5. 7., v den sv. Věrozvěstů Cyrila a Metoděje, pořádal Místní národní výbor v Budišově národní slavnost našeho osvobození, při které byl znovu postaven, na své původní místo, před obecnou školu, pomník presidenta Osvoboditele T. G. Masaryka.

Slavnost měla následující průběh:

V 8 hod. dop. byly slavnostní děkovné bohoslužby na prostranství před farou.

V 10 hod. konal se proménádní koncert 24členné hudby Plchovy z Třebíče.

Ve 14 hod. vyšel od zámku slavnostní průvod k pomníku pres. Osvoboditele. V čele průvodu jeli na koních hoši a dívky v národních krojích. Za nimi nesl praporečnick v sokolském kroji státní vlajku. Za vlajkou pochodovalo žactvo Sokola a ostatní školní děti. Za nimi pochodují i dospělé dívky v národních krojích. Následuje hudba. Za hudbou pochodovali legionáři z I. odboje, naši vojáci, důstojníci, národní stráž bezpečnosti, hasičský sbor a členové národního výboru s ostatními občany. Domy byly ozdobeny prapory ČSR a SSSR. U pomníku byly, za zvuků naší státní hymny, vztyčeny rovněž vlajky ČSR a SSSR.

Vlastní program zahajuje předseda Místního národního výboru p. Josef Kazda. Za legionáře a I. zahraniční odboj pozdravuje slavnost kap. r. I. v. v. Frant. Zejda, řídící učitel v Budišově.

Slavnostním řečníkem byl p. J. U. S. Hobza z Třebíče, který po celou dobu naší okupace byl žalářován v koncentračním táboře Dachau, odkud šťastně navrátil se po osvobození tohoto tábora americkým vojskem, do svobodné vlasti.

Po projevu byla přednesena báseň a místním pěveckým kroužkem zapěně Smetanův sbor Věno, za řízení Jos. Špaka.

Nastupuje průvod s hudbou ke zpátečnímu pochodu k sokolovně, kde provedena těl. akademie a dětský sbor měšť. školy zazpíval několik národních písní, při nichž žákyně Sokola zatančily národní tanečky. Závěrem zapěl pěvecký sbor státní hymnu ČSR a SSSR.

Po akademii byla lidová veselice zahájena českou besedou, kterou zatančili hoši a dívky v národních krojích.

Slavnost se konala za pěkného počasí, byla velmi četně místním a okolním občanstvem navštívena, o čemž svědčí i výtěžek v obnosu 56 000 Kč.

Úmrtí Miloslava Ondřejky

Dne 11. července se smrtelně poranil synek vedoucího Baťovy prodejny Miloslav Ondřejka ručním granátem, se kterým si pohrával. Granát vybuchl, střepiny těžce poranily krajinu břišní, a po převozu do nemocnice v Třebíči zemřel 15. 7. ve věku 11 roků.

Úprava měny, nové peníze

Dne 1. listopadu byla provedena úprava československé měny a vydány nové československé bankovky. Každý občan má právo na výměnu nových peněz v hodnotě 500 Kč. Všechny staré peníze bylo možno uložit do záložen a od 1. 11. přestávají být platidlem.

Šmelina

Mezi občany udržuje se nadále nepěkný zjev, tak zvaného černého obchodu, zvláště tukem, látkami a obuví. Ujímá se název šmelináři. Úřady znovu začínají stíhati a pronásledovati tento zlořád.

Němečtí zajatci u rolníků

Mezi naše rolníky přidělování němečtí zajatci, takže u některého rolníka jsou i dva zajatci.

V měsíci prosinci přišli do Budišova inženýři, kteří započali vyměřovací práce s rozdělením půdy bývalého velkostatku. Všichni žadatelé o zemědělskou půdu si podali žádosti Rolnické komisi.

Smrt ruského vojína

Dne 12. května, po osvobození Budišova Ruskou armádou, zaučoval se jeden ruský voják v zacházení se strojními puškami, zamontovanými v tancích Němci opuštěných. V tancích bylo uloženo mnoho ručních granátů, se kterými nás vojin seznamoval. Neopatrností mu jeden vybuchl a nešťastník byl usmrčen.

Jeho manželka, která společně s ním bojovala proti německým vetřelcům, těžce oplakávala svého manžela, který po všech těžkých bojích nalezl hroznou smrt u nás, v době, kdy válka již skončila.

Byl pochován na zdejší hřbitově a později jeho tělo bylo odvezeno do Jihlavy na společný hřbitov všech padlých ruských vojinů v našem kraji.

Končí se r. 1945, ve kterém se konečně lid celého světa dočkal míru a náš národ své svobody. První vánoční svátky v osvobozené vlasti jsou letošního roku opravdovými svátky radosti. Jeví se mnohé nedostatky, ale všichni již se radují, že vládneme si sami sobě a v naší matičce Praze sídlí náš starostlivý hospodář, president Dr. Ed. Beneš.

Výpisky z Pamětní knihy vybral Karel Pavlíček

Příloha Budišovského zpravodaje č. 4/2016
Samostatně neprodejné

www.horacko.cz/budisov/zpravodaj

Vydává: Úřad městyse Budišov, IČO 00289159, tel. 568 875 110, e-mail: obec@mestysbudisov
Redakce: Karel Pavlíček (e-mail karel_pavlicek@volny.cz, tel. 568 875 212),

Mgr. Jiří Horák.

Vyšlo v Budišově dne 22. 12. 2016

Technická realizace: Ing. Ladislav Dokulil

Tisk Tiskárna Charvát, s. r. o., Velké Meziříčí